

רי"ף מסכת חולין דף לז עמוד ב

ת"ר שנינו בברייתא: "ב"ש אומרים מקנח את פיו במאכל וב"ה אומרים מדיח את פיו במים". ואסיקנא (דף ק"ה ע"א) לאחר דיון בגמ' בפירוש הברייתא, מסיקה הגמ' שאין כאן מחלוקת בין ב"ש לב"ה דבית שמאי אומרים מקנח הוא הדין למדיח, וב"ה אומרים מדיח והוא הדין למקנח, ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי. הילכך בעי לכן להלכה האוכל גבינה עליו לעשות קינוח והדחה הפה לפני שיאכל בשר בקר. והילכתא בכל מילי בכל מאכל הוי קינוח הפה בין בפת בין במילי אחריןא ובין בכל דבר בר מתמרי חוץ מתמרים וקימחא קמח וירקא משום שהם רכים, ונדבקים הם בחניכיים בסמוך לשיניים, ולכן הם אינם מנקים את השיירים של האוכל הקודם. וסימנך תק"י:

אמר רב חסדא אכל בשר תחלה אסור לאכול גבינה אחריו מפני בשר הנדבק בשנים. אכל גבינה תחלה מותר לאכול בשר. א"ל רב אחא בר יוסף לרב חסדא בשר שבין השיניים מהו קרי עליה הבשר עודנו בין שיניהם כלומר הבשר שבין השיניים בשר הוא:

אמר מר עוקבא אנא בהא מילתא אני בעניין זה של שהיה בין בשר לחלב חלא בר חמרא אנא חומץ בן יין כלומר שאיני מחמיר במצוה זו כמו שהיה אבי עושה. דאילו אבא כד הוה אכיל בישראל האידנא כשהיה אוכל בשר עכשיו לא הוה אכיל לא היה אוכל גבינה עד למחר כי השתא בשעה זו דהיינו שהיה ממתין עשרים וארבע שעות בין בשר לחלב. ואילו אנא ואילו אני אם אכלתי בשר בסעודה, [בהאי] סעודתא לא אכילנא באותה סעודה אינני אוכל גבינה אבל בסעודתא אחריתי הבאה אכילנא אני אוכל גינה.

ושמעין מהא מכאן יש ללמוד דהאי דא"ר חסדא אכל בשר אסור לאכול גבינה, דלא שרי למיכל גבינה בתר בשרא שאין לאכול גבינה אחר בשר אלא עד דשהי ליה שיעור מאי דצריך לסעודתא אחריתי עד שישהה זמן עד לסעודה הבאה. דלא אשכחין מאן דשרי שלא מצאנו מי שיתיר למיכל גבינה בתר בשרא לאכול גבינה לאחר בשר בפחות מהאי שיעורא מזמן שהייה זה דהא מר עוקבא אף על גב דשהי ליה כי האי שיעורא קרי אנפשיה אמר על עצמו שהוא חלא בר חמרא כחומץ בן יין ביחס לאביו:

כיון שדברנו ברחיצת ידים באמצע הסעודה, מבארת הגמרא דיני נטילת ידים הקשורים לסעודה. מים ראשונים: אלו הם המים שנוטל בהם אדם את ידיו קודם שאוכל פת, או דבר שטיבולו במשקים. מים אמצעיים: אלו הם מים שנוטלים בהם את הידים בין אכילת תבשיל לתבשיל אחר, באמצע הסעודה. מים אחרונים: אלו הם המים שנוטל בהם אדם את ידיו בסוף הסעודה.

אמר רב אידי בר אבין אמר רב יצחק בר אשיאן מים ראשונים מצוה שמצוה לשמוע לדברי חכמים שתקנו ליטול מים ראשונים. [ולקמן מפרש מדוע תקנו]. דכתיב (ויקרא י"א) והתקדשתם (ברכות נ"ג), אחרונים חובה שזה חמור ממצוה. מפני שיש בהן תועלת שלא יסתכן בעיניו משום דמנהג העולם לאכול מלח אחר סעודתן כדאמרינן בברכות (דף מ') אחר כל אכילתך אכול מלח ואי אתה ניזוק ובתוך המלח הנאכלת מעורב ביה קצת ממלח סדומית שמשמא את העיניים ואם לא יטול ידיו באחרונה אם ישפסף בידיו פניו יסתכן. הגמ' מקשה שמצאנו בברייתא מיתבי: "מים ראשונים ואחרונים חובה, אמצעיים שנוטלים בין תבשיל לתבשיל רשות!?" ומשמע שגם מים ראשונים הם חובה, וקשה על רב אידי בר אבין שאמר שמים ראשונים הם מצוה ולא חובה.

הגמ' מתרצת: זה נכון שמים ראשונים הם מצוה. וזה שקרא להם התנא חובה? הטעם שמצוה של המים הראשונים לגבי מים אמצעיים שהם רשות - חובה קרי לה התנא קרא להם חובה! שהחשיבות של מצוה כלפי רשות, זה כחובה כלפי רשות.

רבינו יהונתן מלוניל על הרי"ף מסכת חולין (לפי דפי הש"ס) גמרא דף ק עמוד א

איכא ביניהו קנסא. כלומר עצים דקים או תבן וקש ולמאן דאמי' אלא בכלי אסור ליטול על גבי תבן וקש ולמאן דלא קפיד אלא שלא יפול בקרקע כיון דאיכא חציצה בנתים מותר.

הגמ' חוזרת להלכות הקשורות להלכות מים ראשונים ואחרונים וההבדל ביניהם.

גופא מים ראשונים ואחרונים חובה, אמצעיים רשות.

מים ראשונים ניטלין בין בכלי בין ע"ג קרקע, אחרונים אין ניטלין אלא בכלי, ואמרי לה אין ניטלין ע"ג קרקע מפני שרוח רעה שורה עליהן. איכא ביניהו קנסא, שהן חתיכות קרשים.

מים ראשונים ניטלין בין בחמין בין בצונן, אחרונים אין ניטלין אלא בצונן, אבל בחמין לא מפני שהחמין מפעפעין את הידים ואין מעבירין את הזוהמא. ודוקא (דף ק"ה ע"ב) חמין שהיד סולדת בהן אבל פושרין לית לן בה.

אמצעיים רשות. אמר רב נחמן ל"ש אלא בין תבשיל לתבשיל, אבל בין תבשיל לגבינה חובה. איכא מ"ד דגמרינן מיהא דרב נחמן דשרי למיכל גבינה בתר בישרא דהא בין תבשיל לגבינה קאמר ואי אסיר למיכל גבינה בתר בישרא הוה ליה למימר בין גבינה לתבשיל ולא לימא בין תבשיל לגבינה והא לאו מילתא היא דלא אתא רב נחמן לאשמועינן אלא דמים אמצעיים חובה [בין בשר לגבינה] אבל אקדומי בשר לגבינה וגבינה לבשר מדרב חסדא שמעינן לה דקי"ל דהא דרב חסדא הילכתא היא דהא קא מקשינן מינה [דף ק"ה ע"א] לרבי יוחנן וקא [מדחינן] לדרבי יוחנן מקמה ואי לאו הילכתא היא היכי דחינן למימרא דרבי יוחנן מקמה ומתריצין לה אליבא דרב חסדא אלא שמעינן דהילכתא היא והא דרב נחמן לא גמרינן מינה אלא דמים אמצעיים שבין גבינה לבשר חובה ותו לא מידי. אמר רב יהודה בר רב חייא מפני מה אמרו מים אחרונים חובה מפני שאדם אוכל אחר סעודתו מלח ויש בה מלח סדומית שמסמא את העינים אמר אביי ומשתכחא כי קורטא בכורא וכו' כדכתיבנא לה במסכת ברכות [ברכות מ"ד ע"ב] ואפילו אם לא אכל מלח קבעו רבנן חובה משום [דף ק"ו ע"א] דמים ראשונים האכילו בשר חזיר מים אחרונים הרגו את הנפש וכו':